

S. *Evangelista*, a györi tanítónőképző tanára ismerteti a munkáltató kémia-tanításban a tanulók kezére adott egyszerű eszközöket, azok pontos méretét adja. Kb. 200 kísérlet végzésére alkalmas az olcsó összeállítás.

Az V. évf. 1. számában *dr. Csapody Vera »Kísérleteztető fizikatanítás alsó fokon«* ismerteti azon kísérleteket, amelyeket iskolájában a IV. leányosztály növendékei (40 tanuló 15 csoportban) olcsó és egyszerű eszközökkel a tanítási órán belül végeztek. Cikkében megállapítja, hogy a munkáltató oktatás hazánkban a polgári iskolákban indult meg. Mint jelzi, az első évi próba biztató eredménnyel zárult, s a megkezdett úton halad tovább. Kísérleteit és az azokhoz szükséges eszközök rövid leírását a szaktanárok figyelmébe ajánljuk.

A két füzet tartalmából kiemeljük még a következő tanulmányokat: Tóth Alajos: Indukciós alapkísérletek, Holenda Barnabás dr.: A mágnesesség elmélete az új atomfizikában, Balyi Károly: Fényelektromos kísérletek, Koczkás Gyula dr. A hangosfilm alapelvét bemutató kísérlet, dr. Erdey-Gruz Tibor: Az elektrolitok újabb elméletéről, Polczér Kálmán: Zárási extraáram nincs, Öveges József: Egyszerű rádióadás. (*mgp*)

Földrajzi közlemények. (f. évi 4—6 szám.)

A magyar Földrajzi Társaság kiadásában megjelenő szakszerű folyóirat f. évi 4—6. száma többek között *Cholnoky Jenő dr.* egyetemi ny. r. tanártól »A földrajz mai irányzatairól« címen hoz igen értékes és a gyakorlati pedagógus számára is megszívlelendő gondolatokat.

A földrajztudomány feladatainak elhatárolásában biztos célkitűzést szolgáló definíció még ma sem hangzott el. Ha elolvassuk pl. gr. Teleki Pálnak a földrajzi gondolat történetéről irt kiváló munkáját, bepillantást nyerünk a földrajzi felfogás és a világszemléleti nézőpontok átalakulásának folyamatába, amely párhuzamos az általános emberi gondolkodás fejlődésével. A mai felfogás evolucionális rendszer, melynek alapja az ókor filozófiája, falai a népek mindenkori világnézete, diszítve a korok izlésétől és stílusától, tetőzete pedig a múlt század nagy földrajzi gondolkodóitól kitermelt s ma már kidolgozott szintetikus világszemlélet, a földi egységnek természetes egységében való felfogása, a differenciálódott földrajz koncentrikus összefoglalása.

Ugy látszik azonban, a földrajz roppant szintézisét egy ember átfogni alig tudja. Némelyek természettudományi irányban dolgoznak, mások az antropocentrikus földrajz hívei s ennek megfelelően látják a földrajz feladatait is. Pedig mindkettőre szükség van — mondja Cholnoky dr. — mert »emberföldrajzzal komolyan és alaposan csakis az tud foglalkozni, aki a fizikai földrajzban és morfológiában teljesen otthon van, enélkül levegőben lógó spekulációk lesznek az emberföldrajzból«, melynek tehát szintén természettudományi módszerrel kell dolgoznia.

Különösen fontos ez a kérdés iskolai szempontból, mert az iskolai földrajz semmiféle differenciálódást különösképen nem szolgálhat és ma, amikor már tisztult földrajzi feladatokkal állunk szemben, amikor az életközösségek, tájöldrajz és a tudományos milieu-elmélet kiépítésénél tartunk,

az iskolának fokozottan kell hangsúlyozni Hettnerrel, hogy a földrajz a valóság két nagy körét egyesíti magában, hidat épít a természettudományi megismeréstől a történet- és szellemtudományi megismerés felé. Tanításunkban a természet egyik körét sem emelhetjük értékben a másik fölé, annak rovására, — körök alatt értve egyrészt magát a természetet, mint az emberi élet determináló tényezőjét, másrészt az embert magát, aki önmaga életének irányító tényezője a természeti keretek között, tömegével pedig a tájak átalakító faktora.

A két tényező közötti szoros kötöttség feltűnő, tehát már a földrajzi kép teljessége is megköveteli mindkét kör iskolai művelését.

A magyar földrajztudomány illusztris képviselője mintegy a korszellem hatásának tulajdonítja, hogy különösen az emberföldrajz művelői e tekintetben egyoldalúlag dolgoznak. A legszebb földrajzi művek is, mint a *Geographie Universelle*, továbbá a Gerbing- és Kluthe-féle különben igen értékes munkák is beleesnek ebbe a hibába, mert íróik nem egyforma irányúak és képzettségűek.

Veszedelemnek ítéli az újabb irodalomban a Ratzeltől kiindult »utilitárius« irányzatot, amelyet ma már, főleg a német irodalomban a földrajzi művek szárai képviselnek; ezek politikai, gazdasági, vagy más »haszon« szempontjából írnak le vidékeket túlmerész és a valóságon, sőt igazságon túli következtetésekkel anélkül, hogy a tiszta tudományos problémáktól vezetnénk magukat.

Ezzel szembeállítja gr. Telekinek a tiszta tudomány módszerével megírt politikai földrajzi munkáját s egyik Amerikában tett kijelentését, amelyvel az amerikai erdőgazgatóságnak arra a kérdésére válaszolt, hogy hogyan lehetne megakadályozni a mintegy 10 millió acre erdőség évenkénti leégését. »Tanítsák meg az iskolában a gyermekeket, hogy az erdőt ne tekintsek »timber«-nek, hanem »forest«-nek, ne csak azt nézzék benne, hogy mennyi hasznot lehetne belőle zsebrevágni a fák kivágásával, hanem tudjanak benne gyönyörködni, mint a természet egyik gyönyörű alkotásában.«

Visszatérhetünk előbbi problémánkra: taníthatunk-e főleg politikai, gazdasági földrajzot, vagy tisztán antropológiát iskoláinkban anélkül, hogy tárgyunk egységét meg ne bontanánk?

A gyakorlati, de még a szakirányú iskola is embert nevel, aki majdan életével nemcsak a »szak«-nak gyakorlati célkitűzéseit szolgálja, de a társadalomnak és a nemzetnek is él. S ennek az életnek a lelkét, jóságát és emberiségét kell áldoznia, mert ez ad neki és nemzetének lelki életformát, szépséget és színt; az utilitárizmus teremthet és növeszthet kartelleket, alkothat talán gazdasági hatalmakat is, de nemzeti lelkiséget és kulturális emelkedést önmagában nem, mert »Minden ország talpköve a tiszta erkölcs«... s ehhez hozzátehetjük, hogy az állampolgároknak harmónikusán képzett lelke.

A mai tülekedő világban alig látunk emberséget, ezért kell nekünk, nevelőknek jól megfontolnunk Cholnoky Jenő dr. megállapításait, aki már-már féltve szeretett tudományának értékeit is az utilitárizmus útvesztőiben látja; sajnos, más tudományok és művészetek társaságában, a történelmi

ferdítések (l. Kisantant), a piacra vitt tudományos eredmények és a művészeti »izmusok« kétéves világában.

Ettől a világtól kell megóvnunk gyermekeinket azáltal, hogy földrajz-tanításunkban az életteljes szemlélet és a tiszta logika eszközeivel dolgozunk, a természet egységét valószerű kapcsolatok kiépítésével éreztetjük meg, legelsősorban pedig nem feledkezünk meg emberi és nemzeti célkitűzéseinkről.

Prinz Gyula dr.: »A magyar vásárhelyek« c. cikke minden földrajz-tanár érdeklődésére számot tarthat. A település földrajzi elterjedéstani módszere, a vásárhelyek területi sűrűsége, a vásárhelyek aránya a népszámhoz és a települések számához, a vásárhelyek nagysága a vásárok száma szerint, a vásárhelyek sűrűsége a terület és a népszám szintézisével, majd a vásárok száma megyék és területek szerint, mind olyan szempontok, amelyekre okszerű leíró földrajzot tanító tanárnak is szüksége van. A cikk, amellett, hogy tudományos módszertani minta, a földrajzdidaktikának is értékes gondolatokkal szolgál.

A Didaktikai Szakosztály jelentése. Dr. Vargha György, elnök. (†)

A Didaktikai Szakosztály 1921-ben alakult a Magyar Földrajzi Társaság kebelében. Célja röviden: a földrajz oktatására vonatkozó összes kérdések felvetése és megvitatása, a hazai iskolai földrajzoktatás elmélyítése és rendszeresebbé tétele.

A Szakosztály munkásságának értékes eredménye volt a már 1923-ban gr. Teleki és Vargha György szerkesztésében megjelent »Modern földrajz és oktatása« c. didaktikai mű, amely a legújabb földrajzmódszertani gondolatoknak és tanítási eljárásokra vonatkozó értekezéseknek gyűjteményes könyve.

A Szakosztály az elmúlt évben összesen 6 szakülést, egy vándorgyűlést és választmányi üléseket tartott. Különös figyelemmel kísérte a legmodernebb földrajzpedagógiai kérdéseket és azokat látogatott, nívós összefüvetelein megvitatta. Áldásos működése országos jelentőségű, bár az újabb előadások közkinccsé bocsájtását erősen nélkülözzük. Ennek kiváltkép a vidéki tanárok látnák igen nagy hasznát.

S itt le kell szögeznünk egy másik kérdést is: az Orsz. Polgári Iskolai Tanáregyesület Pedagógiai Bizottságában is hasznos lenne egy-egy tárgyi szakosztály megalakítása, amely a polgári iskolai tanárság köréből kitermelődött gondolatokat és tapasztalatokat a Didaktikai Szakosztályhoz hasonlóan összefoglalná.

A Földrajzi Közlemények jelzett száma közli még Temesi Győző dr. 1933. évi főtítkári jelentését, a Földrajzi Társaság könyvtárának 60 éves történetét (ma több mint 12.000 kötet) Dubovitz István könyvtáros ismereti. »A minőségi termelés kutatás földrajzi feladatai«-ról ír dr. Mudrinszky Rózsa, majd hazai és külföldi irodalmi ismertetések zárják le a folyóirat gazdag tartalmát. (kk)

Magyar Középköznevelés 1934. évi 7–8. (júli–aug.) számában dr. Karl János: *Újabb törekvések a középköznevelési biológiai tanítás terén* c. értekezését